

**RAADGEVENDE
INTERPARLEMENTAIRE
BENELUXRAAD**

---

14 november 2003

Het volgrecht op kunstveilingen

VERSLAG

NAMENS DE VERENIGDE COMMISSIES
VOOR FINANCIËLE EN SOCIALE
AANGELEGENHEDEN EN VOOR CULTUUR,
ONDERWIJS EN VOLKSGEZONDHEID

UITGEBRACHT DOOR
DE HEER FREDDY SARENS⁽¹⁾

(1) Samenstelling van de commissies :
Commissie voor Financiële en Sociale Aangelegenheden :
Voorzitter : Mevrouw Detiège.
Leden : De heren Lebrun, Timmermans, Tommelein,
Verougstraete, mevrouw Adelmund, De heren De Neree tot
Babberich, Swenker, Van Driel, Van Loon, mevrouw Mutsch en de
heer Schummer.

Commissie voor Cultuur, Onderwijs en Volksgezondheid :
Voorzitter : De heer Sarens.
Leden : De heren Pieters, Siquet, Tommelein, Willems, Dees en
de dames Aasted, Eijsink, Tjon-A-Ten, Mutsch en Stein

**CONSEIL INTERPARLEMENTAIRE
CONSULTATIF
DE BENELUX**

---

14 novembre 2003

Le droit de suite sur les oeuvres d'art

RAPPORT

FAIT AU NOM DES COMMISSIONS
RÉUNIES DES QUESTIONS FINANCIÈRES
ET SOCIALES ET DE LA CULTURE,
DE L'ENSEIGNEMENT ET
DE LA SANTÉ PUBLIQUE

PAR
M. FREDDY SARENS ⁽¹⁾

(1) Composition des commissions:
Commission des Questions financières et sociales :
Président : Mme Detiège
Membres : MM. Lebrun, Timmermans, Tommelein, Verougstraete,
Mme Adelmund, MM. De Neree tot Babberich, Swenker, Van
Driel, Van Loon, Mme Mutsch et M. Schummer.

Commission de la Culture, de l'Enseignement et de la Santé
publique :
Président : M. Sarens.
Membres : MM. Pieters, Siquet, Tommelein, Willems, Dees et
Mmes Aasted, Eijsink, Tjon-A-Ten, Mutsch et Stein

De Verenigde Commissie voor Financiële en Sociale Aangelegenheden en voor Cultuur, Onderwijs en Volksgezondheid hebben op 10 maart, 7 juli en 6 oktober 2003 te Brussel vergaderingen gewijgd aan het volgrecht op kunstveilingen.

Hoorzittingen werden gehouden met de heer Hesemans, medewerker van het Nederlandse ministerie van Justitie, mevrouw Van Goethem, permanent vertegenwoordiger voor Luxemburg bij de Europese Unie, en de heer Aelbrecht, medewerker van het Belgische ministerie van Economische Zaken.

Ook de KVBKB (Koninklijke Vereniging voor Beeldende Kunstenaars van België), de Galeriebond Nederland en de Stichting Red-Art werden gehoord.

Verschillende standpunten van adviesorganen, ambtenaren, kunstenaars en kunstgalerieën werden verwerkt in de bijgaande aanbeveling.

I. HOORZITTINGEN

A. Uiteenzetting van de heer Hesemans, vertegenwoordiger van het Nederlandse ministerie van Justitie

De heer Hesemans van het ministerie van Justitie is namens dit ministerie betrokken bij het onderwerp volgrecht op kunstveilingen. De wijziging van de Auteurswet in verband met de implementatie van de Europese richtlijn «Volgrecht» is in Nederland niet alleen een taak van het ministerie van Justitie. Ook andere ministeries zijn hierbij betrokken. Het gaat daarbij met name om het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en het Ministerie van Economische Zaken.

De geschiedenis van het volgrecht in Nederland

Het volgrecht is ingevolge de richtlijn het onvervreembare recht van de maker van een oorspronkelijk kunstwerk, om telkens bij latere verkoop van dat kunstwerk een percentage te ontvangen van de verkoopprijs.

Les commissions réunies des Questions financières et sociales et de la Culture, de l'Enseignement et de la Santé publique se sont réunies les 10 mars, 7 juillet et 6 octobre 2003 à Bruxelles pour examiner la question du droit de suite lors de ventes aux enchères d'œuvres d'art.

Des auditions ont été organisées avec M. Hesemans, collaborateur du ministère néerlandais de la Justice, Mme Van Goethem, représentante permanente pour le Luxembourg auprès de l'Union européenne, et M. Aelbrecht, collaborateur du ministère belge des Affaires économiques.

L'ARAPB (Association Royale des Artistes Plasticiens de Belgique), la Galeriebond Nederland et la Fondation Red-Art ont également été entendues.

Différents points de vue exprimés par des organes consultatifs, des fonctionnaires, des artistes et des galeries d'art ont été traduits dans la recommandation ci-après.

I. AUDITIONS

A. Exposé de M. Hesemans, représentant du ministère de la Justice des Pays-Bas

M. Hesemans, représentant du ministère de la Justice est associé, au nom du ministre de la Justice, au suivi du droit de suite relatif aux ventes publiques d'objets d'art. Aux Pays-Bas, la modification de la législation en matière de droit d'auteur, dans le cadre de la transposition de la directive relative au droit de suite, ne ressortit pas uniquement au ministère de la justice. Cette matière concerne également d'autres départements : le ministère de l'Enseignement, de la Culture et des Sciences et le ministère des Affaires économiques.

Le droit de suite aux Pays-Bas : historique

Le droit de suite est, en application de la directive, le droit inaliénable de l'auteur d'une œuvre d'art originale de percevoir à chaque vente ultérieure de cette œuvre un pourcentage du prix de vente.

Het volgrecht als rechtsfiguur kwam al vóór de totstandkoming van de richtlijn voor in verschillende EU-landen, waaronder België, Frankrijk, Duitsland en Italië. Nederland kent op dit moment nog geen volgrecht. De richtlijn leidt er dus toe dat het volgrecht als nieuwe rechtsfiguur in het Nederlandse auteursrecht wordt geïntroduceerd.

Wel was Nederland, net als de andere landen in de EU, aangesloten bij de Berner Conventie voor de bescherming van werken van letterkunde en kunst waar ook een regeling voor volgrecht in bestaat (artikel 14). Bij de Berner Conventie kan echter alleen het volgrecht worden ingeroepen, indien de nationale wetgeving van de auteur deze bescherming erkent en toelaat. De Berner Conventie laat daarmee de aangesloten landen vrij om een volgrecht in de nationale wetgeving op te nemen en dat nader in te vullen. Van de keuzemogelijkheid die de Berner Conventie op dit punt laat, is in Nederland tot nog toe geen gebruik gemaakt.

Dit wil echter niet zeggen dat de makers van oorspronkelijke kunstwerken in Nederland het zouden moeten stellen zonder auteursrechtelijke bescherming, aldus *de heer Hesemans*. Zij hebben in beginsel bijvoorbeeld de mogelijkheid om verveelvoudiging of openbaarmaking van hun werken te verbieden. Als voorbeeld kan men denken aan de productie van posters of reproducties van schilderijen of afgietsels van een beeldhouwwerk.

De totstandkoming van de Europese richtlijn "Volgrecht"

Een van de redenen voor de Europese Commissie om te komen tot het voorstel voor een richtlijn "Volgrecht" was dat het gevaar bestond dat het volgrecht ontdoken zou worden door oorspronkelijke kunstwerken te verkopen in EU-landen waar het volgrecht niet bestaat. Voor de vraag of een volgrecht verschuldigd is, is immers van belang of het land waar het kunstwerk verkocht is, het volgrecht kent.

Naast bovenstaand argument waren er nog een aantal andere argumenten. Zoals het economisch-

Le droit de suite en tant que principe juridique existait déjà dans plusieurs Etats membres de l'Union (notamment en Belgique, en France, en Allemagne et en Italie) dès avant l'adoption de la directive européenne. Aux Pays-Bas, ce droit n'existe actuellement pas. La transposition de la directive a donc pour effet d'instaurer un nouveau principe juridique aux Pays-Bas en matière de droits d'auteur.

A l'instar d'autres pays de l'UE, les Pays-Bas étaient toutefois partie à la Convention de Berne pour la protection des oeuvres littéraires et artistiques qui comporte également un volet relatif au droit de suite (article 14). En vertu de cette Convention, le droit de suite peut uniquement être invoqué si la législation nationale de l'auteur reconnaît et admet cette protection. La Convention de Berne laisse aux pays qui l'ont ratifiée la liberté d'instaurer un droit de suite dans leur droit national et de le définir plus avant. A ce jour, les Pays-Bas n'ont pas fait usage de cette possibilité offerte par la Convention.

Cela ne signifie pas pour autant que les auteurs d'oeuvres d'art originales soient privés de protection juridique, précise *M. Hesemans*. Ainsi, ils jouissent en principe de la possibilité d'interdire la multiplication ou la publication de leurs oeuvres. A titre d'exemple, songeons à la production de posters ou de reproductions de peintures ou de moulages de sculptures.

La genèse de la directive européenne en matière de droit de suite

Si la Commission européenne a formulé une proposition de directive en matière de droit de suite, c'est notamment dans le souci d'empêcher que le droit de suite ne soit contourné par la vente d'oeuvres d'art dans les pays de l'UE où il n'est pas d'application. La réponse à la question de savoir si un droit de suite doit ou non être versé à un auteur dépend en effet de l'existence ou non d'un tel droit dans le pays dans lequel l'oeuvre est vendue.

D'autres arguments viennent renforcer cette première considération. Ainsi, l'argument économique

sociale argument. Dit komt erop neer dat het van belang werd geacht de makers van oorspronkelijke kunstwerken (schilderijen, beeldhouwwerken) gelijk te stellen met auteurs die een vergoeding ontvangen voor iedere openbaarmaking of uitvoering van dat werk (bij voorbeeld componisten of tekstdichters).

Voorts was in dit verband het Phil Collins-arrest van belang. Deze uitspraken van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen van 20 oktober 1993 gaan over de toepassing van het in het EG-verdrag neergelegde non-discriminatiebeginsel. Kort gezegd: dit komt erop neer dat EU-landen met een volgrecht dit volgrecht ook moeten toepassen ten gunste van kunstenaars die dat volgrecht niet kennen. Voor een aantal landen was dat een politiek slecht aanvaardbare situatie, en daarom een reden om te wachten met de invoering van een volgrecht. Dit probleem wordt nu opgelost met de volgrechtrichtlijn.

De richtlijn is uiteindelijk totstandgekomen op 27 september 2001. Daar ging een lange totstandkomingsgeschiedenis aan vooraf.

Gedurende de onderhandelingen over de richtlijn heeft de Nederlandse regering zich laten adviseren door diverse adviesinstanties. Daaronder waren onder meer de Raad voor Cultuur en de Commissie Auteursrecht. Deze adviezen hebben een belangrijke rol gespeeld bij de inzet van Nederland bij de onderhandelingen.

De Raad voor Cultuur liet zich in haar advies positief uit over het volgrecht. Belangrijke overweging daarbij was de gelijke behandeling van beeldende kunstenaars ten opzichte van andere kunstenaars.

Een stuk kritischer daarentegen was de Commissie Auteursrecht. De Commissie meende dat de noodzaak tot communautair optreden onvoldoende was gebleken. Geconstateerd werd namelijk dat er ten aanzien van de kunsthandel geen Europese markt is, maar een mondiale markt. Bovendien meende de Commissie dat aan een volgrecht aanzienlijke transactiekosten en uitvoeringslasten verbonden zijn. Voorts bestond bij de Commissie de vrees dat het ontduikingseffect door middel van de

et social, la Commission jugeant opportun d'aligner la situation des auteurs d'oeuvres d'art originales (peintures, sculptures) avec celle des auteurs qui perçoivent une rémunération à chaque publication ou exécution de leur oeuvre (compositeurs ou auteurs de textes).

Par ailleurs, l'arrêt Phil Collins devait également être pris en compte. L'arrêt du 20 octobre 1993 de la Cour de Justice des Communautés européennes dans l'affaire Collins concerne l'application du principe de non-discrimination inscrit dans le Traité CEE. En bref, il équivaut à dire que les pays européens connaissant le droit de suite sont tenus de l'appliquer également à l'égard des artistes qui n'y ressortissent pas. Pour bon nombre de pays, il s'agissait là d'une situation inacceptable sur le plan politique les incitant à retarder l'instauration du droit de suite. Ce problème se trouve à présent résolu par la directive européenne.

Celle-ci a finalement été adoptée le 27 septembre 2001, non sans avoir connu un long parcours.

Dans le cadre des négociations relatives à cette directive, le gouvernement néerlandais avait recueilli l'avis de plusieurs instances consultatives, dont le Raad voor Cultuur (Conseil de la culture) et la Commissie Auteursrecht (Commission des droits d'auteur). Les avis de ces instances ont influencé de manière déterminante l'attitude adoptée par les Néerlandais dans le cadre des négociations.

Dans son avis, le Raad voor Cultuur s'exprimait en termes favorables à propos du droit de suite, sur la base en particulier de l'égalité de traitement entre les artistes plasticiens et les autres.

En revanche, la Commissie Auteursrecht se montrait plus critique: elle était d'avis que la nécessité d'une réglementation communautaire était insuffisamment établie. Elle constatait notamment que le marché de l'art ne constitue pas un marché européen, mais un marché mondial. Par ailleurs, elle faisait valoir que le droit de suite générerait nécessairement d'importants coûts de transaction et taxes d'exportation. En outre, elle exprimait la crainte que la tentation de contourner la législation, pour neu-

richtlijn weliswaar binnen de EU zou worden opgelost, maar zich vervolgens zou verplaatsen buiten de EU. Heel concreet : kunstwerken dan niet langer verkocht in Londen, Berlijn, Amsterdam of Brussel, maar verwisselen in Geneve of New York van eigenaar.

Overigens erkent ook de Europese Commissie dit probleem. Slechts weinig landen buiten de EU erkennen het volgrecht. Daarom staat in overweging 7 van de richtlijn, dat het van essentieel belang is dat de Europese Gemeenschap externe onderhandelingen inleidt om van artikel 14ter van de Berner Conventie een dwingende bepaling te maken. Een andere manier om uitwijkgedrag te voorkomen is het systeem van degressieve prijsstelling dat in de richtlijn is neergelegd. Hoe hoger de verkoopprijs, hoe lager het percentage te betalen volgrecht.

Omzetting van de richtlijn naar Nederlands recht

De Europese richtlijn zal worden omgezet in de Auteurswet. De Commissie Auteursrecht heeft in haar advies erop gewezen dat er duidelijke en hanterbare uitvoeringsregels moeten komen, wil het volgrecht geëffectueerd kunnen worden. De Commissie wijst in dat verband op de volgende onderwerpen :

- een regeling voor het geval een verkoper anoniem wil blijven;
- een vervaltermijn voor de opeisbaarheid van het volgrecht;
- anoniem aangeboden voorwerpen.

Deze en andere onderwerpen zijn punt van aandacht bij de implementatie.

Een ander belangrijk punt is dat de richtlijn op bepaalde punten beleidskeuzes laat aan de lidstaten. Er is nationale invulling mogelijk. Hierbij kan worden gedacht aan:

- het vaststellen van de minimumverkoopprijs waarboven verkopen onder de werking van het volgrecht vallen. Deze minimumverkoopprijs mag overigens niet hoger dan 3000 EUR liggen;
- al dan niet verplichte collectieve inning en verdeling van de volgrechtvergoedingen;

tralisée qu'elle soit au niveau européen, risquait de se déplacer vers le marché extra-communautaire. Très concrètement, mettait-elle en garde, les oeuvres ne seraient plus vendues à Londres, à Berlin, à Amsterdam ou à Bruxelles mais changeraient de propriétaire à Genève ou à New York.

La Commission européenne reconnaît d'ailleurs également l'existence de ce problème. Peu de pays en dehors de l'UE reconnaissent le droit de suite. C'est pourquoi le considérant 7 de la directive souligne l'importance capitale de l'ouverture par la Commission de négociations en vue de conférer un caractère contraignant à l'article 14ter de la Convention de Berne. Le système de la fixation dégressive du prix, inscrit dans la directive, constitue un autre moyen de décourager les tentations d'éluder le droit de suite. Plus le prix de vente est élevé, plus le pourcentage à verser dans le cadre du droit de suite est faible.

La transposition de la directive en droit néerlandais

La directive européenne sera transposée dans le droit d'auteur, La *Commissie Auteursrecht* a souligné dans son avis la nécessité de définir des règles claires et pouvant aisément être mises en pratique, si l'on veut que le droit de suite soit effectivement appliqué. A cet égard, la commission insiste sur les nécessités suivantes :

- une réglementation dans les cas où le vendeur souhaite rester anonyme
- un délai de prescription en ce qui concerne l'exigibilité du droit de suite
- la possibilité d'offrir des objets à la vente sur une base anonyme.

Ces points et d'autres seront pris en compte dans le cadre de la transposition. Le fait que sur certains points la directive laisse le choix aux Etats membres constitue un autre aspect important. A cet égard, on songe à :

- la fixation d'un prix de vente minimum au-delà duquel la vente ne ressortit pas au droit de suite. Ce prix minimum ne peut être supérieur à 3000 euros.
- l'obligation de la perception et de la répartition collective des indemnités versées dans le cadre du droit de suite

- de vraag ten laste van wie het volgrecht komt : ten laste van de verkoper, de koper of wellicht beiden.

Deze beleidskeuzes zullen hun neerslag krijgen in het wetsvoorstel ter uitvoering van de richtlijn volgrecht.

In het kader van de voorbereiding van het wetsvoorstel in Nederland heeft een hoorzitting plaatsgevonden in 2002. Daarbij waren vertegenwoordigers aanwezig van zowel kunstenaars, auteursrechtenorganisaties en kunstverkopers. Het ging hierbij om een informele en vrijblijvende discussie, beoogd als aanzet voor de omzetting van de richtlijn in wetgeving.

B. Uiteenzetting van mevrouw Van Goethem, vertegenwoordiger voor Luxemburg bij de Europese Unie

Mevrouw Van Goethem benadrukt dat zij geen expert op dit dossier is. Ze is Permanent Vertegenwoordiger voor Luxemburg bij de Europese Unie.

Officieel bestond het volgrecht wel in Luxemburg, maar er is in de praktijk nooit een toepassing van dit volgrecht geweest. Waarom ? Omdat er nooit om is gevraagd. De Luxemburgse markt is een hele kleine markt. Vandaar ook waarschijnlijk geen interesse van de betrokken partijen om daar uitvoering over te vragen.

Luxemburg is bang dat door invoering van het volgrecht de verkoop van de kunst zich zal verplaatsen naar buiten Europa, bijvoorbeeld naar de Verenigde Staten. In de Verenigde Staten kent men het volgrecht niet en zal men het waarschijnlijk ook niet invoeren.

De Europese Commissie is nog niet echt besprekingen over dit onderwerp begonnen met de Verenigde Staten.

Samengevat : men is in Luxemburg weinig enthousiast over deze richtlijn, maar men zal hem vanzelfsprekend wel invoeren.

- la question de savoir si le droit de suite doit être versé par le vendeur ou l'acheteur ou par les deux parties.

Ces choix politiques détermineront le contenu de la proposition de loi qui transposera la directive.

Une audition s'est tenue en 2002 aux Pays-Bas en préparation à la proposition de loi. Elle a réuni des représentants tant des artistes que des organisations de droits d'auteurs et de marchands d'art. Il s'agissait d'une discussion informelle et sans engagement qui devait constituer un premier pas vers la transposition de la directive.

B. Exposé de Mme Van Goethem, représentante de Luxembourg à l'Union européenne

Mme Van Goethem, représentant le Luxembourg, insiste d'abord sur le fait qu'elle n'est pas une experte de cette matière. Elle est représentante permanente du Luxembourg auprès de l'Union européenne.

Si le droit de suite existait officiellement au Luxembourg, il n'a toutefois jamais été appliqué. Pourquoi? Parce qu'aucune partie n'a jamais formulé de demande en ce sens. Le marché luxembourgeois étant très exigu, les parties concernées n'ont sans doute jamais éprouvé la nécessité de demander l'application du droit de suite.

Le Luxembourg craint que l'instauration du droit de suite n'entraîne le déplacement des transactions en matière de vente d'oeuvres ailleurs qu'en Europe et, en particulier, aux Etats-Unis où le droit de suite n'existe pas et n'existera sans doute jamais.

La Commission européenne n'a pas encore véritablement entamé de négociations avec les Etats-Unis à propos de cette matière.

En résumé, le Luxembourg n'est guère enthousiaste à propos de cette directive mais procédera évidemment à sa transposition.

Er is een wet in Luxemburg van 30 april 2001. Het principe wordt niet betwist, maar er is wel een drempel van 2.000 EUR. De definitieve drempel ligt nu op 3.000 EUR in de richtlijn. Men zal het bedrag nu ook gaan optrekken. Daarnaast gaat men het volgrecht uitbreiden.

C. Uiteenzetting van de heer Aelbrecht, vertegenwoordiger van het ministerie van Economische Zaken van België

De heer Aelbrecht van het ministerie van Economische zaken in België geeft een toelichting op het Belgische systeem van het volgrecht.

Allereerst gaat hij in op het begrip «volgrecht» en zet de ratio hiervan uiteen.

Het volgrecht is het recht van de auteur van werken van grafische en beeldende kunst op een vergoeding bij de doorverkoop van zijn creaties, welke vergoeding berekend wordt op de verkoopprijs. Niet alle doorverkopen zijn echter onderworpen aan het volgrecht: op verkopen tussen particulieren onderling zal bijvoorbeeld geen volgrecht worden geheven, omdat men moeilijk kan controleren wanneer dergelijke verkopen plaatsvinden. Zoals hierna zal blijken, is volgens de termen van de richtlijn het volgrecht van toepassing op elke doorverkoop waarbij actoren uit de professionele kunsthandel betrokken zijn als verkoper, koper of tussenpersoon.

De ratio van het volgrecht kan als volgt worden omschreven. Auteurs van werken van beeldende of grafische kunst verkopen hun werk (de materiele drager) vaak op een moment dat zij nog niet zeer bekend zijn, al dan niet om in hun levensonderhoud te voorzien, waarbij het bedrag dat zij ontvangen bijgevolg niet zeer hoog is. Wanneer zij dan later bekendheid hebben verkregen, kan het werk voor een hogere prijs worden doorverkocht. Het ligt in de rede dat een auteur in dit geval recht heeft op een deel van die hoge verkoopprijs.

Daarnaast wordt beoogd een evenwicht tot stand te brengen tussen de economische positie van auteurs van werken van grafische of beeldende kunst en de positie van andere scheppende kunstenaars, die wel van verdere exploitatie van hun werken profijt trekken.

Il existe au Luxembourg une loi du 30 avril 2001. Le principe n'est nullement contesté mais il y a un seuil de 2.000 euros. Actuellement, selon la directive, le seuil définitif est de 3.000 euros. Le montant va être accru. Par ailleurs, le droit de suite va être élargi.

C. Exposé de M. Aelbrecht, représentant du ministère des Affaires économiques de la Belgique

M. Aelbrecht, représentant du ministère des Affaires économiques, présente le système en vigueur en Belgique.

Il définit tout d'abord le concept du droit de suite et en explique la philosophie.

Le droit de suite est le droit dont dispose un auteur d'oeuvres d'art plastiques et graphiques de percevoir une rémunération à chaque fois que son oeuvre change de propriétaire, rémunération calculée sur la base du prix de vente. Toutes les opérations de vente ne ressortissent toutefois pas au droit de suite: sur les ventes entre particuliers aucun droit de suite ne sera perçu, parce qu'il est difficile de contrôler quand la vente a effectivement eu lieu. Selon les termes de la directive, le droit de suite ne s'applique qu'aux transactions impliquant des acteurs professionnels du marché de l'art, intervenant en qualité de vendeur, d'acheteur ou d'intermédiaire.

La philosophie qui sous-tend le droit de suite peut être décrite comme suit: les auteurs d'oeuvres d'art plastiques et graphiques vendent souvent leur oeuvre (le support matériel) à un moment où ils ne jouissent encore que d'une faible notoriété. Ils vendent pour subvenir ou non à leurs besoins et le montant de la vente n'est souvent pas très élevé. Plus tard, lorsqu'ils ont acquis de la notoriété, l'oeuvre peut être revendue à un prix plus élevé. Il est raisonnable de considérer que, dans pareil cas, un auteur a droit à une partie de ce prix de vente élevé.

Par ailleurs, on recherche également un équilibre entre la situation économique des auteurs d'oeuvres d'art plastiques et graphiques et celle d'autres créateurs qui tirent profit de leurs oeuvres.

Richtlijn van 27 september 2001

De Europese Commissie diende op 25 april 1996 haar initiële voorstel in tot harmonisatie van het volgrecht in Europa. De voornaamste redenen tot indiening kunnen als volgt worden samengevat :

1. de meeste lidstaten (11 van de 15) voorzagen in een volgrecht; toch bestonden er bepaalde verschillen in de concrete uitwerking van het volgrecht (met name ten aanzien van de betrokken werken, de gerechtigden, het toegepaste percentage, de verkopen waarop het recht van toepassing is, alsmede ten aanzien van de berekeningsgrondslag ervan);

2. het al dan niet toepassen van het volgrecht beïnvloedt de concurrentievoorwaarden op de interne markt in aanzienlijke mate. Volgens de bewoordingen van de Commissie vormde het volgrecht een van de factoren die bijdragen tot het ontstaan van concurrentievervalsingen en tot het naar elders binnen de Gemeenschap verplaatsen van verkopen.

Op te merken valt dat verscheidene landen zich verzetten tegen een invoering van een geharmoniseerd volgrecht. Zij riepen hiervoor argumenten in zoals het gevaar van delocalisatie van de kunstmarkt en het daarbij gepaarde verlies van arbeidsplaatsen. Vooral Groot-Brittannië vreesde voor een verschuiven van de markt naar New York of Zwitserland.

Op 27 september 2001 is de richtlijn uiteindelijk toch aanvaard.

Kader van de richtlijn:

Toepassingsgebied: het volgrecht is van toepassing op doorverkoop van werken van grafische of beeldende kunst, waarbij actoren uit de professionele kunsthandel betrokken zijn. Verkopen tussen particulieren vallen buiten kader van de richtlijn.

Toepassingsdrempel : vanaf een verkoopprijs van 3000 EUR dient in ieder geval in een volgrecht te worden voorzien (artikel 3).

Tarieven : dit wordt geregeld in artikel 4 van de richtlijn, dat voorziet in een degressief tarief in schijf-

La directive du 27 septembre 2001

La Commission européenne a déposé le 25 avril 1996 sa proposition d 'harmonisation du droit de suite en Europe. Les raisons principales de cette initiative peuvent être résumées comme suit :

1. la plupart des Etats membres (11 sur 15) connaissent le droit de suite; il existait toutefois des différences en ce qui concerne la mise en oeuvre concrète de ce droit (notamment à l'égard des oeuvres concernées, des ayants droit, du pourcentage appliqué, des ventes sur lesquelles un droit de suite est d'application ainsi que du mode de calcul)

2. l'application ou non du droit de suite influence considérablement les conditions concurrentielles sur le marché interne. Selon les termes utilisés par la Commission, le droit de suite constitue l'un des facteurs qui contribuent à la distorsion de concurrence et au déplacement des ventes hors UE.

Il est à noter que plusieurs pays s'opposent à l'instauration d'un droit de suite harmonisé. Ils ont invoqué pour cela des arguments comme le danger d'une délocalisation du marché de l'art et la perte d'emplois qui en résulterait. La Grande-Bretagne en particulier craignait un glissement du marché au bénéfice de New York ou de la Suisse.

Le cadre de la directive

Le champ d'application : le droit de suite s'applique à la revente d'oeuvres d'art graphiques et plastiques lorsque cette opération implique des professionnels du marché de l'art. Les ventes entre particuliers ne ressortissent pas à la directive.

Seuil d'application: lorsque le prix de vente dépasse 3000 euros (article 3).

Les tarifs : cette matière est réglée par l'article 4 de la directive qui prévoit un tarif dégressif par tran-

ven. Het maximumbedrag van het recht mag evenwel niet hoger liggen dan 12.500 euro.

Het Belgische systeem:

Het volgrecht werd in België ingevoerd door de wet van 25 juni 1921. Momenteel is het Belgische systeem betreffende het volgrecht vastgelegd in de artikel 11 tot en met 13 van de Auteurswet van 30 juni 1994, en uitgevoerd bij Koninklijk besluit van 8 juli 1998.

Er wordt voorzien in een volgrecht vanaf een verkoopprijs van 1.250 EUR. Het tarief van het volgrecht bedraagt 4 procent van de verkoopprijs.

Implicaties van de richtlijn:

De invoering van de richtlijn zal in België voornamelijk een aanpassing vergen op 2 vlakken, te weten :

- het toepassingsgebied;
- de tarieven.

Wat het toepassingsgebied betreft bepaalt de Belgische wet momenteel dat het volgrecht verschuldigd is bij de verkopen van werken van beeldende kunst die openbaar geveild worden. Het is dus niet van toepassing bij de verkopen door kunstgalerijen. De Belgische wet zal dus moeten worden aangepast aan de richtlijn, die bepaalt dat een volgrecht verschuldigd is bij de doorverkoop van werken van grafische of beeldende kunst waarbij actoren uit de professionele kunsthandel betrokken zijn. De aanpassing aan de richtlijn betekent dus een uitbreiding van het toepassingsgebied.

Wat de tarieven betreft, kan worden vermeld dat er momenteel een lineair tarief van 4 procent verschuldigd is dit zal moeten worden omgezet in een degressief tarief.

Wat de toepassingsdrempel betreft is geen aanpassing nodig. De richtlijn bepaalt dat vanaf 3.000 euro zeker een volgrecht moet worden toegepast. De Belgische drempel is vastgelegd op 1.250 euro,

ches. Le montant maximum du droit ne peut toutefois excéder 12.500 euros.

Le système belge:

En Belgique, le droit de suite a été instauré par la loi du 25 juin 1921. Actuellement, le droit de suite belge est inscrit aux articles 11 à 13 de la loi sur les droits d'auteur du 30 juin 1994 (arrêté d'exécution du 8 juillet 1998).

Un droit de suite est prévu à partir d'un prix de vente de 1.250 euros. Le tarif du droit de suite s'élève à 4 pour cent du prix de vente.

Les implications de la directive:

La transposition de la directive en Belgique demandera des adaptations à deux niveaux :

- le champ d'application;
- les tarifs.

En ce qui concerne le champ d'application, la loi belge dispose actuellement que le droit de suite est dû en cas de vente d'œuvres d'art plastique en vente publique. Ce droit ne s'applique donc pas aux ventes effectuées par les galeries d'art. La loi belge va dès lors devoir être adaptée à la directive aux termes de laquelle un droit de suite est dû en cas de revente d'œuvres d'art graphique ou plastique impliquant des acteurs du marché professionnel de l'art. L'adaptation à la directive implique donc un élargissement du champ d'application.

A propos des tarifs, il convient de préciser qu'un tarif linéaire de 4 pour cent est actuellement applicable. Celui-ci devra être transformé en un tarif dégressif.

En ce qui concerne le seuil d'application, aucune adaptation n'est nécessaire. La directive dispose qu'un droit de suite est dû à partir de 3000 euros. Le droit de suite étant fixé à 1250 euros en Belgique, une adaptation ne s'impose pas.

zodat een aanpassing op dit vlak niet noodzakelijk is.

D. Standpunt van de Koninklijke Vereniging voor Beeldende Kunstenaars van België (KVBKB)

De heer De Grauwe, afgevaardigd bestuurder van de Beheersgenootschap van de KVBKB, geeft namens de Koninklijke Vereniging voor Beeldende Kunstenaars in België (KVBKB) een toelichting op het volgrecht. Daarnaast zijn namens de KVBKB de heer Carlier (voorzitter) en de heer Ryckewaert aanwezig.

De heer De Grauwe schetst kort de geschiedenis van het volgrecht in België. Begin jaren 90 werd de wet met betrekking tot het volgrecht herzien. De toepassingsdrempel is voor veel kunstenaars, naar zijn mening, sociaal gezien niet goed. De drempel is te hoog. Deze moet niet worden opgetrokken naar 3.000 EUR, hij dient eerder te worden verlaagd naar 1.000 EUR. Tevens is hij van mening dat de Europese Unie niet te veel uitzonderings-situaties dient toe te laten. Veel kunstenaars in de Europese Unie hebben het financieel gezien niet breed.

De heer Ryckewaert vult aan dat bescherming van kunstenaars echt nodig is. Op Europees vlak gaat het om 250.000 kunstenaars. Hij is van mening dat beeldende kunstenaars niet anders behandeld dienen te worden dan bijvoorbeeld musici. Om dit te illustreren voert hij als voorbeeld aan dat een beginnend musicus in eerste instantie 1.000 cd's kan laten drukken en verkopen. Later als hij bekend is geworden kan hij echter 100.000 cd's laten drukken en verkopen. Een beeldend kunstenaar kent deze mogelijkheid nauwelijks. Het volgrecht kan hieraan enigszins tegemoet komen.

II. BESPREKING

De heer Siquet is van mening dat het de hoogste tijd is dat het volgrecht geactualiseerd wordt.

Het auteursrecht kan, naar zijn mening, ook breder worden getrokken. Er is bijvoorbeeld ook intellectueel auteursrecht. Hij is van mening dat niet alleen financiën een rol dienen te spelen maar ook

D. Point de vue de l'Association royale des Artistes plasticiens de Belgique (ARAPB)

M. De Grauwe, administrateur délégué de la société de gestion de l'ARAPB (l'Association royale des artistes plasticiens de Belgique), présente un exposé sur le droit de suite. Outre par M. De Grauwe, l'ARAPB est également représentée par MM. Carlier (président) et Ryckewaert.

M. De Grauwe présente un bref historique du droit de suite en Belgique. Au début des années 90, la loi relative au droit de suite a été revue. De l'avis de l'orateur, le seuil d'application ne constitue pas, sur le plan social, un élément positif pour les artistes. Ce seuil est trop élevé et ne doit pas être relevé à 3000 euros. Il devrait plutôt être abaissé à 1000 euros. L'orateur estime par ailleurs que l'Union européenne ne doit pas autoriser trop d'exceptions. En Europe, de nombreux artistes vivent dans des conditions que l'on ne saurait qualifier d'aisées.

M. Ryckewaert ajoute que la protection des artistes est véritablement nécessaire. Sur le plan européen, quelque 250.000 artistes sont concernés. L'orateur estime que les artistes plasticiens ne doivent pas être traités différemment, par exemple, des musiciens. Pour illustrer ses propos, il cite l'exemple d'un musicien débutant qui peut faire réaliser et vendre dans un premier temps 1000 CD. Plus tard, lorsqu'il acquiert de la notoriété, il peut faire réaliser et vendre 100.000 CD. Un artiste plasticien ne dispose quasi pas de cette possibilité. Le droit de suite permet de pallier quelque peu cette difficulté.

II. DISCUSSION

M. Siquet estime qu'il est urgent d'actualiser le droit de suite.

A son avis, le droit d'auteur peut également être élargi. A cet égard, il songe également au droit d'auteur intellectuel. Selon lui, il ne s'agit pas uniquement d'une question de finances mais égale-

de bescherming van de kunstenaar. In de nationale wetgeving dient men meer bescherming te bieden dan in de richtlijn is voorgeschreven.

Er wordt voorgesteld om in de volgende vergadering de standpunten te bepalen.

De heer Hessels vraagt aan de kunstenaars wat de administratieve lasten zijn om alles te registreren, mede in aanmerking genomen dat er in Europa 250.000 kunstenaars zijn die toepassing van het volgrecht zouden kunnen invoeren.

De heer Carlier van KVBKB voert aan dat het beheer van de volgrechten kan worden uitbesteed aan beheersgenootschappen. Het beheren en volgen is echter niet simpel: nu al jonge kunstenaars registreren, terwijl dat pas over 20 jaar misschien iets oplevert.

De heer Rijckewaert vult aan dat de Staat niet perse hoeft te beheren. Dat kunnen de kunstenaars ook zelf doen.

De heer De Grauwe voert nog aan dat heel veel kunstenaars ook nog andere inkomsten dan inkomsten uit verkoop van kunst hebben omdat ze niet ervan kunnen leven. Galerijhouders houden bovendien liever geen rekening met het volgrecht.

Mevrouw Aasted-Madsen geeft aan dat vele particuliere kunstwerken in particuliere overdracht van eigenaar verwisselen. Daar komt geen veilinghuis aan te pas. Het volgrecht is hier dus niet op van toepassing.

De heer Rijckewaert reageert hierop door aan te geven dat het praktisch niet mogelijk is om alle verkopen te onderzoeken. Wel kan het worden uitgebreid naar alle professionelen.

Mevrouw Verbugt vraagt aan de heer Hesemans wanneer de omzetting van de Europese richtlijn in Nederlands recht zal plaatsvinden. Daarnaast vraagt zij aan de KVBKB hoe de regeling kan worden uitgevoerd en gehandhaafd.

ment de la protection des artistes. La législation nationale doit garantir une protection plus importante que celle qui est prévue par la directive.

Le président propose que les membres de la commission fassent part de leur point de vue lors de la prochaine réunion.

M. Hessels demande aux artistes quelles sont les charges administratives nécessaires à l'enregistrement, compte tenu également du fait que l'Europe compte 250.000 artistes pouvant invoquer l'application du droit de suite.

M. Carlier fait valoir que la gestion des droits de suite peut être confiée à des sociétés de gestion. La gestion et le suivi de cette matière constitue toutefois une tâche complexe. Des artistes se font dès à présent enregistrer alors qu'un droit de suite ne devra peut-être être versé que dans vingt ans.

M. Rijckewaert précise que la gestion du droit de suite ne doit pas nécessairement être confiée à l'Etat. Les artistes eux-mêmes peuvent s'en charger.

M. De Grauwe fait valoir que, pour pouvoir subvenir à leurs besoins, bon nombre d'artistes bénéficient d'autres revenus que ceux générés par la vente de leurs œuvres. Les galéristes ne tiennent par ailleurs aucun compte du droit de suite.

Mme Aasted-Madsen fait observer que de nombreuses œuvres d'art appartenant à des particuliers changent de propriétaire à titre privé, indépendamment des ventes publiques d'œuvres d'art. Le droit de suite ne s'applique dès lors pas à ces transactions.

M. Rijckewaert réagit à cette observation en rappelant qu'il est quasi impossible de trouver trace de l'ensemble des opérations de vente. Le système peut toutefois être élargi à l'ensemble des professionnels.

Mme Verbugt demande à M. Hesemans quand il sera procédé à la transposition de la directive en droit néerlandais. Elle s'enquiert également auprès de l'ARAPB de la manière dont la réglementation

De heer Hesemans antwoordt dat deze rechtsfiguur in Nederland nog niet bekend is. Invoering vraagt goede doordenking en goed overleg met alle betrokkenen.

De heer De Grauwe van KVBKB antwoordt dat er in België al een systeem van toepassing is. Er is een controledienst opgezet. Wat echter ontbreekt is een pressiemiddel om het volgrecht af te dwingen. Alleen een civiele rechtszaak is mogelijk en dan ben je gauw weer 3, 4 of 5 jaar verder.

De controledienst werkt nauw samen met beheersgenootschappen.

III. VOORTZETTING VAN DE HOORZITTINGEN

Hoorzitting met "Galeriebond NL" (de heer Erik BOS) en Stichting "Ned-art" (de heer Anton OTT)

A. Inleidende uiteenzetting door de heer Anton OTT (Stichting Ned-art)

De heer Ott legt uit dat de Stichting Ned-art een koepelorganisatie is voor alle instellingen en bedrijven die zich bezighouden met kunst (veilingen, antiquairs, verzekeraars, ...). Objectief is het beheer en behoud van het culturele erfgoed. Het doel is een gezonde ontwikkeling van de kunstmarkt.

Het Nederlandse galeriewezen was steeds fel gekant tegen de richtlijn. Nu ze er toch komt is het belangrijk na te gaan welke de gevolgen zijn in de praktijk.

België kent wel een volgrecht, Nederland niet.

Bij de discussie over het volgrecht is het belangrijk een onderscheid te maken tussen jonge, beginnende kunstenaars en gearriveerde kunstenaars. Voor jong beginnende kunstenaars is het belangrijk op de markt te komen. Men mag niet uit het

peut être mise en œuvre et son application effectivement contrôlée.

M Heremans répond que le droit de suite n'existe pas encore aux Pays-Bas. Sa mise en œuvre devra donc être précédée d'une réflexion approfondie et d'une concertation avec l'ensemble des parties concernées.

M. De Grauwe répond au nom de l'ARAPB que la Belgique connaît déjà un droit de suite. Un service de contrôle a également été mis sur pied. Un réel moyen de pression permettant de rendre le droit de suite contraignant fait toutefois défaut. Seule une action au civil peut être intentée et la procédure s'étend souvent sur 3, 4 voire 5 ans.

Le service de contrôle travaille en étroite collaboration avec les sociétés de gestion.

III. SUITE DES AUDITIONS

Audition du «Galeriebond NL» (M. Erik BOS) et la «Stichting Ned-art» (M. Anton OTT)

A. Exposé introductif de M. Anton OTT (Stichting Ned-art)

M. Ott indique que la Stichting Ned-art est une organisation faitière qui regroupe toutes les institutions et entreprises qui s'occupent d'art (ventes aux enchères, antiquaires, assureurs, ..). Elle a pour objet la gestion et la préservation du patrimoine culturel et son objectif est de promouvoir un sain développement du marché de l'art.

Le secteur des galeries néerlandais était très opposé à la directive. A présent qu'elle existe, il importe d'en cerner les conséquences pratiques.

Il existe un droit de suite en Belgique mais pas aux Pays-Bas.

A propos du droit de suite, il importe de faire la distinction entre les jeunes artistes débutants et les artistes qui se sont fait un nom. Il ne faut pas oublier qu'un bien perd de sa valeur après une première

oog verliezen dat een goed in waarde vermindert na de eerste verkoop. Het is belangrijk dat galerieën kunnen verkopen en terug inkopen om de marktwaarde te kunnen behouden.

Bij gearriveerde kunstenaars betreft het vaak grotere bedragen. Daar is de vraag of het werk binnen of buiten de Europese Unie wordt verkocht belangrijk. Men ziet nu vaak dat werken worden verkocht buiten de Europese Unie om reden van volgrecht en BTW-verschillen.

Men mag de markten van Nederland, Frankrijk, Duitsland en België niet als gelijk beschouwen wat betreft het volgrecht. Er zijn grote verschillen met betrekking tot de opbrengst van het volgrecht (1998 : bruto nog geen miljoen euro).

Met betrekking tot de angst dat Belgische kunst in Nederland wordt verkocht om volgrecht te ontduiken, dient een onderscheid te worden gemaakt tussen internationaal aanslaande kunstenaars en andere. Magritte verkoopt bijvoorbeeld overal goed. De Vlaeminck loont niet om in Nederland te verkopen : hij is niet voldoende bekend in het buitenland.

Belangrijk is ook de uitvoering van de richtlijn in de praktijk. In Italië bijvoorbeeld bestaat volgrecht wel op papier, maar niet in de praktijk.

De richtlijn is nu aanvaard. Wat zijn de problemen in de praktijk ? Spreker is bezorgd over de volgende zaken :

- na een overlijden wordt een boedel ingekocht voor één prijs : hoe wordt het volgrecht bepaald, indien daaruit een kunstwerk wordt verkocht ?
- een kunstwerk kan ook een deel zijn van een onroerend goed (fresco) : is volgrecht verschuldigd bij verkoop van het onroerend goed ?
- wat indien twijfel bestaat over wie het werk heeft gemaakt ?
- wat indien een kunstwerk van eigenaar verandert zonder sociale transactie ?

vente. Il est important que les galeries puissent vendre et racheter pour préserver la valeur marchande.

Dans le cas d'artistes reconnus, les montants enjeux sont souvent plus élevés. Le fait que l'oeuvre soit vendue dans l'Union européenne ou en dehors de celle-ci est important. On observe actuellement souvent que des oeuvres sont vendues en dehors de l'Union européenne en raison du droit de suite et de différences de T.V. A.

Sur le plan du droit de suite, on ne peut pas considérer les marchés néerlandais, français, allemand et belge comme équivalents. Il existe de grandes différences en ce qui concerne les recettes générées par le droit de suite (1998: moins d'un millions d'euros en 1998).

Quant à la crainte de voir se vendre l'art belge aux Pays-Bas pour éluder le droit de suite, il convient de distinguer les artistes qui travaillent à l'échelle internationale des autres. Si un Magritte, par exemple, se vend bien partout il n'est pas utile de mettre un De Vlaminck en vente aux Pays-Bas parce qu'il n'est pas suffisamment renommé à l'étranger .

La mise en oeuvre pratique de la directive est importante aussi. En Italie, par exemple, le droit de suite existe sur le papier mais pas dans les faits.

La directive est désormais admise. Quels sont les problèmes pratiques ? L'orateur se fait du souci à propos des aspects suivants :

- après un décès, le mobilier est vendu pour une somme donnée: comment calculer le droit de suite en cas de vente d'une oeuvre d'art qui en proviendrait ;
- une oeuvre d'art peut aussi faire partie d'un bien immobilier (fresque) : le droit de suite est-il dû sur la vente du bien immeuble ;
- qu'advient-il si des doutes entourent l'identité de l'auteur de l'oeuvre ;
- qu'en est-il si une oeuvre d'art change de mains sans transaction sociale ;

- wat bij diefstal, indien er subrogatie is ten opzichte van de verzekeraar : de verzekeraar wordt dan eigenaar ?
- wat indien de koper niet betaalt, maar het kunstwerk wel krijgt ?
- wat indien kunstenaars niets met het volgrecht te maken willen hebben (vb. Happel) ?

Spreker besluit dat hij bezorgd is over het praktisch invoeren van de richtlijn.

IV. BESPREKING

De heer Hessels meent dat er een aantal voordelen zijn verbonden aan het volgrecht. *De heer Ott* heeft een aantal problemen geschetst ; er dient te worden nagegaan in hoeverre hiervoor een oplossing kan worden gevonden.

De heer Ott herhaalt dat hij tegenstander is van het volgrecht. Men staat nu echter voor een volledige feit. Hij vreest dat een gigantisch controle-apparaat zal noodzakelijk zijn en dat de opbrengst uit het volgrecht de moeite niet zal lonen. Een effectieve regeling zal moeilijk haalbaar zijn.

Mevrouw Verbugt meent dat, indien de Europese richtlijn wordt geïmplementeerd, er geen verschil meer zal zijn tussen de Benelux en de andere Europese landen. Wat is dan het probleem ?

De heer Ott antwoordt dat er momenteel wel oneerlijke concurrentie kan bestaan. België heeft nu reeds volgrecht ; in Nederland kan dat nog enkele jaren duren.

Mevrouw Aasted wijst op de verschillende regelingen naargelang het gaat om verkoop tussen particulieren (geen volgrecht) en andere.

De heer Bos sluit hierbij aan. Hoe gaat men dit alles checken ? Quid indien men met commissarissen werkt ?

Grote particuliere verzamelaars zijn uitgesloten van het volgrecht. Men zal proberen het volgrecht op alle mogelijke wijzen te ontduiken. Zelfs het ministerie van Justitie weet niet hoe het precies vorm dient te krijgen.

- que faire en cas de vol s'il y a subrogation à l'égard de l'assureur : ce dernier devient-il le propriétaire ;
- que se passe-t-il si l'acheteur ne paie pas mais reçoit l'oeuvre d'art ;
- quid si l'artiste ne souhaite rien avoir à faire avec le droit de suite (ex: Happel) ?

L'orateur conclut en disant qu'il s'inquiète de l'application pratique de la directive.

IV. DISCUSSION

M. Hessels estime que le droit de suite présente certains avantages. *M. Ott* a évoqué un certain nombre de problèmes. Il faut vérifier dans quelle mesure ils peuvent être résolus.

M. Ott répète qu'il est opposé au droit de suite. Mais l'on se trouve devant le fait accompli. Il craint qu'un gigantesque appareil de contrôle ne soit nécessaire et que la recette générée par le droit de suite ne soit pas très importante. Il sera difficile de trouver une réglementation effective.

Mme Verbugt estime que si la directive européenne est appliquée, il n'y aura plus de différence entre le Benelux et les autres pays européens. Quel serait alors le problème ?

M. Ott répond qu'actuellement, il peut y avoir une concurrence déloyale. Le droit de suite existe actuellement en Belgique; aux Pays-Bas, cela pourrait encore prendre quelques années.

Mme Aasted rappelle l'existence de différents régimes selon qu'il s'agit d'achats entre particuliers (pas de droit de suite) ou d'autres formes.

M. Bos se joint à l'oratrice précédente. Comment va-t-on vérifier tout cela ? Qu'en est-il si l'on recourt à des commissaires ?

Les grands collectionneurs privés ne tombent pas sous l'application du droit de suite. On va tout faire pour éluder ce droit. Même le ministère de la Justice ne sait pas exactement comment y donner forme

Bovendien willen bijvoorbeeld een groot aantal Duitse kunstenaars het recht niet hebben, omdat het de vrije handel in de weg staat. Goede kunstenaars verdienen toch hun geld.

Men mag niet vergeten dat galerieën jonge kunstenaars promoten. Kunst wordt na verkoop minder waard. Het is dan vreemd dat men nog een percentage wil geven aan de kunstenaar, indien zijn werk in waarde vermindert. Galerieën investeren vaak in jonge kunstenaars.

De heer Gobert is niet overtuigd van de argumenten die sprekers gebruiken tegen het volgrecht. Voor de aangehaalde praktische bezwaren kan volgens hem gemakkelijk een oplossing worden gevonden, via jurisprudentiële weg.

Tevens lijken sprekers bang van een delokaliseren van de verkoop, terwijl de richtlijn juist tot doel heeft deze uit te sluiten door het volgrecht te harmoniseren.

De heer Ott erkent dat de delocalisatie in 2006 in principe binnen de EU niet meer zal bestaan. Maar, men mag geen te beperkte visie hebben ; essentieel is de verhouding tussen Londen en New York. Binnen de EU zal geen oneerlijke concurrentie bestaan, maar wat met Zwitserland en Amerika ?

Tevens blijft spreker bij de aangehaalde praktische bezwaren, bijvoorbeeld bij successie. Indien men de waarde van een bepaald goed uit de boedel moet vaststellen kan dit wel, maar een schatter inhuren kost geld en er komt een hoop bureaucratie bij kijken. Dit betekent steeds minder loon voor de kunstenaar.

Uw rapporteur meent dat het aandeel van de kosten voor een kunstwerk met een hoge waarde relatief beperkt is.

De heer Ott beklemtoont dat het aantal zeer waardevolle Nederlandse kunstwerken beperkt is. Dit aandeel is hoger in Duitsland en Frankrijk.

De heer Bos stipt aan dat veel van de in de Europese landen gemaakte kunst een zeer regionaal karakter heeft.

En outre, de nombreux artistes allemands, par exemple, ne veulent pas du droit de suite parce qu'il entrave le marché libre. Les grands artistes ne veulent pas leur argent.

Il ne faut pas oublier que les galeries assurent la promotion des jeunes artistes. Après la vente, l'oeuvre d'art perd de sa valeur. On peut s'étonner dès lors de la volonté d'encore octroyer un pourcentage à l'artiste dont l'oeuvre vaut moins. Les galeries investissent souvent dans de jeunes artistes.

M. Gobert n'est pas convaincu par les arguments invoqués par les orateurs à l'encontre du droit de suite. A son estime, il sera facile de résoudre par la voie jurisprudentielle les problèmes pratiques qui ont été évoqués.

De même, les orateurs semblent craindre la délocalisation de la vente alors que la directive vise précisément à l'éviter par L 'harmonisation du droit de suite.

M. Ott admet que la délocalisation n'existera en principe plus dans l'UE en 2006. Mais il ne faut pas avoir une vision trop étroite de la question. La relation entre Londres et New-York est essentielle. Il n'y aura pas de concurrence déloyale au sein de l'UE mais qu'en sera-t-il de la Suisse et des Etats-Unis ?

L'orateur réitère également ses objections pratiques, par exemple en cas de succession. L'on peut estimer la valeur d'une pièce provenant d'un mobilier mais recourir aux services d'un expert coûte de l'argent et il y a la bureaucratie. Cela signifie moins de revenus pour l'artiste.

M. Sarens estime que l'importance des frais sera relativement réduite pour une oeuvre d'art de grande valeur.

M. Ott souligne que le nombre d'oeuvres d'art néerlandaises de très grande valeur est réduit. Il est plus important en Allemagne et en France.

M. Bos fait observer que l'art produit dans les pays européens présente souvent un caractère régional.

Indien men het volgrecht in de EU instelt, zullen alle belangrijke stukken naar het buitenland vertrekken.

De heer Clement, nationaal secretaris wijst erop dat het aspect van de erfgenamen ook een belangrijk luik vormt. Vaak betreft het immers kunstenaars geboren in de 19e eeuw.

De heer Ott bevestigt dat het veel administratieve lasten zal meebrengen om de erfgenamen te achterhalen.

Uw rapporteur wijst erop dat de richtlijn toch zal moeten worden geïmplementeerd, ook in Nederland.

Welke suggesties hebben de galerieën voor implementatie? Wat met de ingevoerde drempel (1 000 euro)?

De heer Bos stelt voor de verkopen van jonge kunstenaars buiten het volgrecht te houden, voor een bepaald aantal jaren. Zo kunnen galeriehouders verder investeren in jonge kunstenaars. Het ingevoerde minimumbedrag van 1 000 euro is zeer laag. Spreker stelt voor dit op te trekken naar 3 000 euro.

Het is belangrijk rekening te houden met de praktische consequenties, de jonge kunstenaars buiten schot te houden en wat betreft de gearriveerde kunstenaars, ervoor te zorgen dat de internationale handel niet buiten de EU plaatsvindt.

De heer Dees stipt aan dat het goed zou zijn na te gaan wat de ervaringen zijn van andere landen, waar het volgrecht recent is ingevoerd.

Wetsevaluatie zou ook moeten plaatsvinden voor richtlijnen. Zijn de beoogde effecten bereikt en zijn er ook negatieve niet beoogde effecten?

De heer Ott kan zich hierbij aansluiten en meent dat evaluatie met de praktijk zeer belangrijk is. De markt en de werking ervan op langere termijn moeten goed gekend zijn.

Spreker raadt aan, wat Nederland betreft, niet te snel van start te gaan met het volgrecht en eerst af

Si on instaure le droit de suite dans l'UE~ toutes les oeuvres importantes partiront à l'étranger.

M. Clement souligne que la question des héritiers constitue également un volet important. Il s'agit souvent en effet d'artistes nés au 19e siècle.

M. Ott confirme que la recherche des héritiers entraînera des charges administratives importantes.

M. Sarens fait observer que la directive devra de toute manière être mise en oeuvre, y compris aux Pays-Bas.

Quelles suggestions font les galeries en vue de la transposition? Qu'en est-il du seuil qui est instauré (1.000 euros)?

M. Bos suggère de ne pas appliquer pendant un certain nombre d'années le droit de suite aux ventes faites par de jeunes artistes. Les exploitants de galeries pourront ainsi continuer à investir dans de jeunes artistes. Le montant minimum de 1.000 euros est très faible. L'orateur propose de le porter à 3.000 euros.

Il est important de tenir compte des conséquences pratiques, de préserver les jeunes artistes et de faire en sorte, en ce qui concerne les artistes reconnus, que le commerce international ne se fasse pas en dehors de l'UE.

M. Dees estime qu'il conviendrait de s'informer de l'expérience des autres pays où le droit a été instauré récemment.

Il faudrait également procéder à une évaluation des directives sur le plan législatif. Les objectifs poursuivis sont-ils atteints et y a-t-il également des effets négatifs non désirés?

M. Ott peut se rallier à cette idée et estime qu'une évaluation pratique revêt une grande importance. Le marché et ses mécanismes à long terme doivent être connus.

En ce qui concerne les Pays-Bas, l'orateur recommande de ne pas aller trop vite en ce qui con-

te wachten hoe de ervaringen zijn in de andere landen. Aldus kan men proberen van fouten in andere landen te leren.

De heer Bos meent dat het volgrecht weinig zal opbrengen voor de kunstenaars. Hoe zal dit praktisch in zijn werk gaan? Eén uitvoeringsorgaan of gaan de kunstenaars zelf het volgrecht eisen?

Uw rapporteur wijst erop dat er in België één uitvoeringsorgaan is (overkoepelende kunstenaarsvereniging). Probleem is dat niet alle kunstenaars zich hierbij willen aansluiten.

Komen er bepaalde kunstwerken uit België naar galerieën in Nederland, omwille van het volgrecht?

De heer Bos antwoordt ontkennend. Ook het element van de BTW-tarieven speelt een rol:

- Zweden : 25 %
- België : 19 %
- Nederland : 6 %

bij verkoop voor rekening van de kunstenaar.

Er zal niet vlug Belgische kunst naar Nederland komen omwille van het volgrecht. De markt is te lokaal. Maar het volgrecht kan fraude in de hand werken.

V. ONTWERP VAN AANBEVELING

Naar aanleiding van de hoorzittingen stelt de *uw rapporteur* het volgende concept van aanbeveling voor:

Voorstel van aanbeveling betreffende het volgrecht op kunstveilingen

De Raad,

na ambtenaren van de drie Beneluxlanden, de afgevaardigden van de Koninklijke Vereniging Beeldende Kunstenaars van België, de afgevaardigden van de Galeriebond NL en Stichting Ned-Art, *te hebben gehoord*,

cerne le droit de suite et d'attendre de voir ce qui se passe dans les autres pays. On pourrait ainsi tirer les enseignements des erreurs des autres.

M. Bos pense que le droit de suite n'apportera pas grand-chose aux artistes. Comment va-t-on procéder pratiquement? y aura-t-il un organe exécutif ou les artistes vont-ils réclamer eux-mêmes le droit de suite?

M. Sarens souligne qu'il existe en Belgique un organe, une association faïtière d'artistes. Le problème est que tous les artistes ne sont pas désireux de s'y affilier. Certaines oeuvres belges se retrouvent-elles dans des galeries néerlandaises pour éluder le droit de suite?

M. Bos répond par la négative. Les taux de TV A aussi jouent un rôle. En cas de vente, l'artiste perçoit:

- Suède : 2 %
- Belgique: 19%
- Pays-Bas : 6 %

Les oeuvres d'art belges ne se retrouveront pas aux Pays-Bas en raison du droit de suite. Le marché est trop local. Mais le droit de suite peut favoriser la fraude.

V. PROJET DE RECOMMANDATION

A la suite des auditions, M. Sarens formule la proposition de recommandation suivante:

Proposition de recommandation relative au droit de suite

Le Conseil,

ayant entendu des fonctionnaires des trois pays du Benelux, les délégués de l'Association royale belge des artistes professionnels, les délégués de la Galeriebond NL en de la Stichting Ned-Art;

stelt vast dat:

- op 27 september 2001 de Europese Unie een richtlijn heeft uitgevaardigd betreffende het volgrecht van de auteur van een oorspronkelijk kunstwerk (Richtlijn 2001/84/EG, publicatieblad L 272/32 van 13.10.2001);
- de lidstaten van de EU de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen dienen in werking te doen treden om vóór 1 januari 2006 aan deze richtlijn te voldoen;
- de doelstelling van deze richtlijn is dat een kunstenaar een vergoeding ontvangt telkens wanneer zijn werk verkocht wordt op een kunstveiling, waardoor een gelijke behandeling kan ontstaan tussen beeldende kunstenaars en andere kunstenaars;
- door de richtlijn de bestaande concurrentie tussen de EU-lidstaten die geen volgrecht hebben en dezen die wel volgrecht hebben wordt weggenomen;
- in België en Luxemburg het volgrecht thans reeds in de nationale wetgeving is voorzien, in Nederland nog niet;
- er in de bestaande wetgeving van de Benelux-landen betreffende dit onderwerp nogal wat verschillen zijn en de praktische toepassing vaak achterwege blijft;
- de bestaande verschillen in BTW-tarieven in de EU-lidstaten ook een belangrijk concurrentie-element is tussen de landen bij de verkoop van kunstwerken;
- dat er duidelijke verschillen zijn in de benadering van dit volgrecht door de verschillende actoren nl. de adviesorganen, ambtenaren, kunstenaars en galeriehouders.

*
* *

Hieronder, als hulpmiddel voor de bespreking van de aanbeveling, de verschillende standpunten :

constate que:

- le 27 septembre 2001, l'Union européenne a pris une directive concernant le droit de suite au profit de l'auteur d'une oeuvre d'art originale (Directive 2001/84/CE, Journal officiel L 272/32 du 13.10.2001) ;
- les Etats membres de l'UE doivent faire entrer les dispositions légales et administratives requises en vigueur pour se conformer à la directive avant le 1er janvier 2006 ;
- la directive a pour objet de permettre à l'artiste de percevoir une indemnité lors de toute revente où interviennent des acteurs du secteur du commerce professionnel d'œuvres d'art, afin que les artistes plasticiens soient traités sur le même pied que les autres artistes ;
- la directive met un terme à la concurrence entre les Etats membres de l'UE où le droit de suite existe et les autres ;
- le droit de suite est déjà inscrit dans la législation nationale en Belgique et au Luxembourg mais pas aux Pays-Bas ;
- les législations des pays du Benelux diffèrent sensiblement sur ce point et, dans la pratique, leur mise en oeuvre laisse souvent à désirer ;
- les différences entre les taux de TVA des Etats membres de l'UE constituent également un élément de concurrence important entre les pays dans le domaine de la vente d'œuvres d'art ;
- on observe d'évidentes différences dans l'approche de ce droit de suite par les différents acteurs que sont les organes consultatifs, les fonctionnaires, les artistes et les exploitants de galeries;

*
* *

Les différents points de vue en présence sont exposés ci-après en vue de la discussion :

Adviesorganen :

- *positief is het streven naar gelijke behandeling tussen beeldende kunstenaars en andere kunstenaars;*
- *er zou geen sprake zijn van een Europese kunstmarkt maar van een mondiale kunstmarkt;*
- *aan het volgrecht zouden aanzienlijke transactiekosten en uitvoeringslasten verbonden zijn;*
- *door de richtlijn zou het ontduikingsrecht binnen de EU worden opgelost, maar het zou zich verplaatsen buiten de EU;*
  - *een positieve benadering is het gebruik van de degressieve prijsstelling : hoe hoger de verkoopprijs, hoe lager het percentage te betalen volgrecht;*
- *er moeten duidelijke en hanteerbare uitvoeringsregels komen:*
  - *om een regeling voor het geval een verkoper anoniem wenst te blijven*
  - *een vervaltermijn voor de opeisbaarheid van het volgrecht*
  - *een regeling voor anoniem aangeboden voorwerpen.*

Ambtenaren :

- *De richtlijn laat bepaalde beleidskeuzes aan de lidstaten toe. Kan hier harmonisatie in worden gebracht binnen de Benelux ?*
- *Het vaststellen van de minimumverkoopprijs waarboven verkopen onder de werking van het volgrecht vallen. Deze minimumverkoopprijs mag overigens niet hoger dan 3000 EUR liggen;*
  - *al dan niet verplichte collectieve inning en verdeling van de volgrechtvergoedingen;*
  - *de vraag ten laste van wie het volgrecht komt : ten laste van de verkoper, de koper of wellicht beiden.*
- *In Luxemburg bestaat het volgrecht maar is in de praktijk nooit toegepast omdat er nooit naar gevraagd werd. Waarschijnlijk is de kunstmarkt te klein in Luxemburg.*

Organes consultatifs :

- *la volonté de traiter les artistes plasticiens et les autres sur le même pied est jugée positive;*
- *il ne serait pas question d'un marché européen de l'art mais d'un marché mondial ;*
- *le droit de suite s'accompagnerait de frais de transaction et de frais d'exécution importants ;*
- *la directive permettrait de résoudre la question du droit de contournement dans l'UE mais le problème se déplacerait en dehors de celle-ci ;*
  - *la dégressivité du prix constitue une approche positive: plus le prix de vente est élevé, plus le taux du droit de suite à payer est bas ;*
- *en vue de la mise en œuvre, il faut définir des règles claires et facilement applicables :*
  - *une règle pour le cas où le vendeur souhaite conserver l'anonymat*
  - *un délai pour l'exigibilité du droit de suite*
  - *une règle pour les objets proposés anonymement.*

Fonctionnaires :

- *la directive laisse certains choix politiques aux Etats membres; une harmonisation peut-elle être réalisée à cet égard dans le Benelux ?*
- *la fixation du prix de vente minimum au-delà duquel les ventes tombent sous l'application du droit de suite. Ce prix de vente minimum ne peut dépasser les 3000 euros*
  - *perception collective ou non et répartition des indemnités dans le cadre du droit de suite*
  - *la prise en charge du droit de suite : le vendeur, l'acheteur ou, les deux ?*
- *le droit de suite existe au Luxembourg mais il n'est jamais appliqué dans la pratique parce que la demande n'a jamais été faite, sans doute parce que le marché de l'art est trop restreint au Luxembourg*

- *Vele landen verzetten zich tegen het invoeren van het volgrecht omwille van de mogelijke delocalisatie van de kunstmarkt naar buiten de EU en het daarbij gepaarde verlies van arbeidsplaatsen.*

- *Niet alle doorverkopen zijn onderworpen aan het volgrecht. Dit laat nogal wat misbruiken en omzeilen van het volgrecht toe.*

Kunstenaars :

- *de toepassingsdrempel is voor veel kunstenaars te hoog, hij moet worden verlaagd;*
 - *er mogen niet te veel uitzonderingsmaatregelen worden toegestaan;*

- *het is goed dat alle kunstenaars op dezelfde wijze worden behandeld;*

- *het beheer van het volgrecht kan door de overheid worden uitbesteed aan beheersgenootschappen van de kunstenaars zelf. Problemen: vandaag registreren van kunstenaars met slechts financieel gevolg vele jaren later, niet alle kunstenaars zijn geïnteresseerd;*

- *galeriehouders houden liefst geen rekening met volgrecht;*

- *in de huidige wetgeving is geen pressiemiddel voorzien om volgrecht af te dwingen.*

Kunstgalerieën :

- *Waren steeds fel gekant tegen de richtlijn. Nu ze er toch komt wil men aanbevelingen doen en waarschuwingen uitspreken.*

- *Men moet een onderscheid maken tussen jonge, beginnende kunstenaars en gearriveerde kunstenaars, zodat men de marktwaarde van de jonge kunstenaars kan behouden. Jonge kunstenaars moet men buiten het volgrecht houden.*

- *de nombreux pays sont opposés à l'introduction du droit de suite en raison du risque d'une délocalisation du marché de l'art en dehors de l'UE et de la perte d'emplois.*

- *toutes les reventes ne sont pas soumises au droit de suite, ce qui favorise les abus et permet d'éluder le droit.*

Artistes :

- *pour de nombreux artistes, le seuil d'application est trop élevé et doit être abaissé;*
 - *il ne faut pas trop de mesures dérogatoires;*

- *un traitement identique pour tous les artistes est une bonne chose;*

- *les pouvoirs publics peuvent sous-traiter la gestion du droit de suite en la confiant à des sociétés de gestion organisées par les artistes eux-mêmes. Problèmes : l'enregistrement des artistes n'aurait d'effets financiers que des années plus tard; tous les artistes ne sont pas intéressés;*

- *les exploitants de galeries préfèrent ne pas tenir compte du droit de suite;*

- *la législation actuelle ne prévoit pas de moyen de pression pour imposer le droit de suite.*

Galeries d'art :

- *elles ont toujours été farouchement opposées à la directive; puisque celle-ci va entrer en vigueur, mais elles veulent formuler des recommandations et lancer des mises en garde*

- *il faut établir une distinction entre jeunes artistes et artistes reconnus, afin de préserver la valeur des jeunes artistes sur le marché. Il ne faut pas appliquer le droit de suite dans le cas de jeunes artistes*

- *Verskil in volgrecht en BTW speelt in de EU en daarbuiten.*

- *Er is wel een duidelijk verschil op de kunstmarkt tussen internationaal aanslaande kunstenaars en anderen, bij eerstgenoemden speelt het volgrecht of BTW nauwelijks.*

- *De volgende zaken moeten zeker nog verduidelijking krijgen :*

- *na een overlijden wordt een boedel ingekocht voor één prijs: hoe wordt het volgrecht bepaald indien daaruit een kunstwerk wordt verkocht ?*

- *een kunstwerk maakt deel uit van een onroerend goed (fresco): is volgrecht verschuldigd bij verkoop van het onroerend goed ?*

- *wat indien twijfel bestaat over de auteur ?*

- *wat indien het kunstwerk van eigenaar verandert zonder sociale transactie ?*

- *wat bij diefstal, indien er subrogatie is ten opzichte van de verzekeraar: wordt de verzekeraar dan eigenaar ?*

- *wat indien de koper niet betaalt, maar het kunstwerk wel krijgt ?*

- *wat indien kunstenaars niets met het volgrecht te maken willen hebben ?*

- *Een gigantisch controleapparaat zal nodig zijn en de opbrengst uit het volgrecht zal de moeite niet lonen*

- *Vele administratieve lasten zullen nodig zijn om eventuele erfgenamen van kunstenaars op te zoeken*

*
* * *

De Raad overwegende dat

- afstemming tussen de drie Beneluxlanden aangewezen is,

- het innemen van een gezamenlijk standpunt ten aanzien van de andere EU-lidstaten, betreffende de te maken beleidskeuzes door de richtlijn toegewezen aan de lidstaten, de harmonisatie kan bevorderen,

- *les différences entre les taux du droit de suite et de la TVA jouent un rôle au sein de l'UE et en dehors de celle-ci*

- *sur le marché de l'art, on observe une nette différence entre les artistes de réputation internationale et les autres. Pour les premiers, le droit de suite et la TVA n'importent guère.*

- *il convient encore de préciser les points suivants :*

- *après un décès, le mobilier est acquis pour un prix global; comment déterminer le droit de suite si une oeuvre d'art qui s'y trouve est vendue ?*

- *une oeuvre d'art fait partie d'un bien immobilier (fresque); le droit de suite est-il dû en cas de vente de l'immeuble ?*

- *quid en cas de doute sur l'auteur ?*

- *quid si l'oeuvre d'art change de propriétaire sans transaction sociale ?*

- *quid en cas de vol et de subrogation en faveur de l'assureur qui devient alors le propriétaire ?*

- *quid si l'acquéreur ne paie pas mais prend possession de l'oeuvre d'art ?*

- *quid si l'artiste ne veut pas être concerné par le droit de suite ?*

- *il faudra un appareil de contrôle démesuré et le produit du droit de suite n'en vaudra pas la peine*

- *la recherche d'éventuels héritiers entraînera d'importantes procédures administratives*

*
* * *

considérant que

- il s'indique de procéder à l'harmonisation entre les trois pays du Benelux;

- l'adoption, par rapport aux autres Etats membres de l'UE, d'un point de vue commun concernant les choix politiques à opérer confiés par la directive aux Etats membres est de nature à favoriser l'harmonisation;

verzoekt de Regeringen:

- de bestaande rechtsregels betreffende het volgrecht te actualiseren;
- alvorens de richtlijn te implementeren een evaluatie te maken van de bestaande wetgevingen in de andere EU-lidstaten betreffende de praktijkervaringen;
- een harmonisatie te realiseren op vlak van de implementatie van de richtlijn en van duidelijke en hanteerbare uitvoeringsregels;
- een harmonisatie van de BTW-tarieven na te streven in de EU-landen betreffende het verhandelen van kunstwerken;
- (...)
- aanbevelingen over te nemen uit de bemerkingen en aanbevelingen van de verschillende actoren.

*
* *

VI. BESPREKING VAN HET ONTWERP VAN VOORSTEL VAN AANBEVELING BETREFFENDE HET VOLGRECHT

Uw rapporteur geeft een toelichting op de verspreide ontwerp-tekst. De aanbeveling heeft betrekking op de op 27 september 2001 door de Europese Unie uitgevaardigde richtlijn betreffende het volgrecht ten behoeve van de auteur van een oorspronkelijk kunstwerk (richtlijn 2001/84/EG, zie PB L 272/32 van 13 oktober 2001). Deze richtlijn moet vóór 1 januari 2006 zijn geïmplementeerd in de lidstaten. Thans is in België en Luxemburg het volgrecht wettelijk geregeld, maar in Nederland niet. Verwezen wordt naar de twee hoorzittingen, waarin ambtenaren van de drie Beneluxlanden, en afgevaardigden van kunstenaars, kunstgalerieën en een koepel van kunstinstellingen zijn gehoord.

Uw rapporteur geeft aan dat hij in het licht van de richtlijn een ontwerp-sneuveldtekst heeft opge-

demande aux Gouvernements:

- d'actualiser les règles juridiques relatives au droit de suite ;
- de procéder, avant la transposition de la directive, à une évaluation des législations en vigueur dans les autres Etats membres de l'UE sous l'angle de l'expérience pratique qu'ils ont acquise ;
- de réaliser une harmonisation en ce qui concerne la transposition de la directive et la mise en œuvre de règles d'exécution claires et facilement applicables ;
- de tendre vers l'harmonisation des taux de TVA sur la vente d'oeuvres d'art dans les Etats membres de l'UE ;
- (...)
- de retenir des recommandations parmi les observations et les suggestions des divers acteurs.

*
* *

VI. DISCUSSION DE LA PROPOSITION DE RECOMMANDATION RELATIVE AU DROIT DE SUITE

Le rapporteur, monsieur Sarens, commente le projet de texte qui vient d'être distribué. La recommandation se rapporte à la directive promulguée le 27 septembre 2001 par l'Union européenne et relative au droit de suite en faveur de l'auteur d'une œuvre d'art originale (directive 2001/84/CE, voir BP L 272/32 du 13 octobre 2001). Cette directive doit être transposée dans les Etats membres pour le 1er janvier 2006. Actuellement, le droit de suite est réglé par la loi en Belgique et au Luxembourg, mais pas aux Pays-Bas. Il est fait référence aux deux auditions, au cours desquelles des fonctionnaires des trois pays du Benelux et des délégués des artistes, des galeries d'art et un organisme de coordination des institutions artistiques ont été entendus.

Monsieur Sarens explique qu'il a rédigé un projet de texte martyr en se basant sur la directive. Il rap-

steld. Hierbij zijn ook de standpunten van de adviesorganen, ambtenaren, kunstenaars en kunstgalerieën vermeld. Deze kunnen bij de verdere bespreking een rol spelen en als vaststelling of aanbeveling worden verwerkt. Uw rapporteur stelt voor de sneuveltekst puntsgewijs te bespreken, waartoe wordt besloten.

Mevrouw Detiège vraagt zich af in hoeverre kunstenaars in Luxemburg kennis dragen van het wettelijk geregelde volgrecht, omdat toepassing in de praktijk nog niet heeft plaatsgevonden.

Uw rapporteur antwoordt dat niet het ontbreken van kennis, maar de geringe kunstmarkt daarvan vermoedelijk de oorzaak is. Ook in België wordt het volgrecht nauwelijks toegepast. Een en ander vormt dan ook voldoende aanleiding de regeringen om een actualisering van de bestaande regels te verzoeken.

De heer Lebrun merkt op dat het beheer van het volgrecht kan worden toevertrouwd aan het ministerie van Financiën of aan een aparte beheersorganisatie, waaraan de kunstenaars deelnemen. Wellicht is een studie hiernaar dienstig.

Na ruime discussie wordt besloten als separate aanbeveling op te nemen dat het beheer van het volgrecht moet worden opgedragen aan een beheersorganisatie, waarin de kunstenaars participeren.

De heer Siquet is van mening dat gekomen moet worden tot een duidelijker omschrijving van het begrip 'kunstwerken'. Ook intellectuele werken kunnen een kunstwerk zijn.

Uw rapporteur repliceert dat het volgrecht volgens de richtlijn beoogt auteurs van werken van grafische of beeldende kunst te laten delen in het succes van hun werken. Op deze wijze kan hun economische positie meer in evenwicht worden gebracht met 'andere' scheppende kunstenaars die wel profiteren van verdere exploitatie van hun werken. Een leemte in de richtlijn betreft het ontbreken van een nadere aanduiding van deze 'andere' scheppende kunstenaars. Een eigen interpretatie van het in de richtlijn gebezigde begrip is echter niet mogelijk.

pelle aussi les positions des organes consultatifs, des fonctionnaires, des artistes et des galeries d'art. Elles peuvent jouer un rôle dans la suite de la discussion et être reprises comme constatation ou recommandation. Le rapporteur propose de discuter le texte martyr point par point, ce qui est décidé.

Madame Detiège se demande dans quelle mesure les artistes au Luxembourg sont informés du droit de suite réglé par la loi, étant donné qu'il n'a pas encore été appliqué dans la pratique.

Monsieur Sarens répond que la cause probable n'est pas le manque de connaissance, mais bien le marché réduit de l'art. De même en Belgique, le droit de suite n'est pratiquement pas appliqué. Ce sont des raisons suffisantes pour inviter les gouvernements à actualiser les règles existantes.

Monsieur Lebrun fait observer que la gestion du droit de suite peut être confiée au ministère des Finances ou à un organisme de gestion distinct, à laquelle les artistes participent. Il serait sans doute intéressant d'y consacrer une étude.

Après une large discussion, il est décidé d'inscrire dans une recommandation distincte que la gestion du droit de suite doit être confiée à un organisme de gestion, auquel les artistes participent.

Monsieur Siquet estime qu'il faut donner une description plus précise de la notion « œuvres d'art ». Les ouvrages intellectuels peuvent aussi être une œuvre d'art.

Monsieur Sarens réplique que le droit de suite a pour objectif, en vertu de la directive, de faire partager aux auteurs d'art graphique ou plastique le succès de leurs œuvres. De cette manière, leur position économique peut être mise en concordance avec 'd'autres' artistes créateurs qui profitent de l'exploitation ultérieure de leurs œuvres. Une lacune dans la directive concerne l'absence de précision de ces 'autres' artistes créateurs. Toutefois, il n'est pas possible de donner une interprétation spécifique de la notion utilisée dans la directive.

De heer Siquet vraagt zich af op welke wijze het volgrecht toepassing vindt in die gevallen waar successierechten aan de Staat moeten worden betaald.

In dat kader geeft de *heer Lebrun* aan dat het volgrecht wordt uitbetaald aan de kunstenaar, ongeacht degene die het kunstwerk ontvangt. De verhouding tussen het volgrecht en de successieregeling is een probleem. De bedoeling van de richtlijn is echter dat duidelijkheid bestaat over de verblijfplaats van het kunstwerk.

Op de vraag van de heer Siquet over de handelwijze van het toekennen van een volgrecht bij diefstallen, antwoordt *uw rapporteur* dat deze en andere problemen ook tijdens de hoorzittingen zijn gesignaleerd. In het kader van de richtlijn zal tot een nadere verduidelijking op deze punten moeten worden gekomen.

Mevrouw Detiège vraagt aandacht voor de positie van jonge kunstenaars. Zij bepleit geen onderscheid te maken tussen jonge, beginnende kunstenaars en gearriveerde kunstenaars. Jonge kunstenaars dienen derhalve niet buiten het volgrecht te worden gehouden.

Ook wijst zij op het risico van het misbruiken en omzeilen van het volgrecht omdat niet alle doorverkopen onderworpen zijn aan het volgrecht. In de bestaande wetgeving ontbreken middelen om het volgrecht af te dwingen.

Naar aanleiding van deze opmerkingen wordt, op verzoek van *uw rapporteur*, besloten in het dictum van de aanbeveling op te nemen dat voor het toepassen van het volgrecht geen uitzondering wordt gemaakt voor jonge kunstenaars en dat voorzien moet worden in de afdwingbaarheid van dit recht.

De heer Lebrun merkt op dat in de sneuveltekst een groot aantal vragen wordt opgeworpen. Hij stelt voor de regeringen om beantwoording te verzoecken.

Volgens *uw rapporteur* hoeft dit niet te leiden tot uitstel van het voorleggen van een concept-aanbeveling op de plenaire herfstzitting. Via toezending van het verslag (met als bijlage de bedoelde vragen) kan aan deze wens worden tegemoetgekomen.

Monsieur Siquet se demande de quelle manière le droit de suite s'applique lorsque des droits de succession doivent être payés à l'Etat.

Dans le même contexte, *monsieur Lebrun* observe que le droit de suite est payé à l'artiste, indépendamment de celui qui reçoit l'œuvre d'art. La relation entre le droit de suite et la réglementation de la succession pose problème. Cependant, le but de la directive est d'apporter la clarté sur le lieu de résidence de l'œuvre d'art.

A la question de monsieur Siquet sur la procédure de l'octroi d'un droit de suite en cas de vols, *monsieur Sarens* répond que ce point-là et d'autres problèmes ont aussi été signalés lors des auditions. Il faudra préciser ces points dans le cadre de la directive.

Madame Detiège demande que l'on soit attentif à la position des jeunes artistes. Elle propose de ne pas faire de distinction entre les jeunes artistes débutants et les artistes confirmés. Il ne faut donc pas exclure les jeunes artistes du droit de suite.

Elle souligne par ailleurs le risque d'abus et de détournement du droit de suite, parce que toutes les reventes ne sont pas soumises au droit de suite. La législation actuelle manque de moyens pour rendre le droit de suite contraignant.

A la suite de ces observations, on décide, à la demande du rapporteur, d'inscrire dans le dispositif de la recommandation que l'application du droit de suite ne prévoit aucune exception pour les jeunes artistes et que ce droit doit être contraignant.

Monsieur Lebrun fait remarquer que le texte martyr soulève un grand nombre de questions. Il propose d'inviter les gouvernements à y répondre.

Selon monsieur Sarens, cela ne doit pas entraîner le report de la présentation du projet de recommandation à la séance plénière d'automne. Cet objectif peut être réalisé en transmettant le rapport (et les questions jointes en annexe).

In een tweede ronde wordt besloten de aanhef van de concept-aanbeveling niet te schrappen, de definitie van volgrecht niet te verruimen en enkele tijdens de hoorzittingen naar voren gebrachte standpunten als vaststelling in de aanbeveling op te nemen.

Wat betreft de in de richtlijn vermelde toepassingsdrempel van 3.000 EUR waarover in ieder geval het volgrecht verschuldigd is, merkt *uw rapporteur* op dat betalingen eerst mogelijk zijn na registratie van de kunstenaar door het beheersgenootschap. Volgens *de heer Siquet* moet het daarbij gaan om de reële waarde van het kunstwerk. In dit kader stelt *de heer Lebrun* dat in België de drempel is bepaald op 1.250 euro, maar een verlaging naar 1.000 EUR wordt bepleit.

Ook vraagt *de heer Lebrun* zich af hoelang het volgrecht opeisbaar is.

Besloten wordt deze vraag expliciet aan de orde te laten komen in de aan de Regeringen voor te leggen vragen.

Er wordt vastgesteld dat de aanwezige leden akkoord gaan met de aldus gewijzigde tekst van de aanbeveling. *Uw rapporteur* zal deze presenteren op de plenaire vergadering van november 2003.

VII. VOORSTEL VAN AANBEVELING, AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIES

Voorstel van aanbeveling betreffende het volgrecht

De Raad,

na ambtenaren van de drie Beneluxlanden, de afgevaardigden van de Koninklijke Vereniging Beeldende Kunstenaars van België, de afgevaardigden van de Galeriebond NL en Stichting Ned-Art *te hebben gehoord*,

verwijzend naar de verslagen van deze hoorzittingen en de in de bijlage bij het verslag van de commissievergadering van 6 oktober 2003 opgesomde uitvoeringsproblemen,

Dans la suite du débat, il est décidé de ne pas supprimer l'introduction du projet de recommandation, de ne pas étendre la définition du droit de suite et d'insérer dans la recommandation quelques points de vue développés lors des auditions sous la forme de constatations.

Pour ce qui concerne le seuil d'application de 3.000 euros sur lequel le droit de suite est dû de toute manière, *monsieur Sarens* fait observer que les paiements ne sont possibles qu'après enregistrement de l'artiste par la société de gestion. *Monsieur Siquet* estime qu'il faut mentionner la valeur réelle de l'œuvre d'art. Dans ce contexte, *monsieur Lebrun* indique qu'en Belgique, le seuil est fixé à 1.250 euros, mais il propose de le ramener à 1.000 euros.

Par ailleurs, *monsieur Lebrun* se pose des questions sur la durée de l'exigibilité du droit de suite.

Il est décidé d'insérer ce problème explicite dans les questions à soumettre aux Gouvernements.

Le président constate que les membres présents sont d'accord sur le texte ainsi amendé de la recommandation. *Monsieur Sarens* la présentera lors de la séance plénière de novembre 2003.

VII. PROPOSITION DE RECOMMANDATION, ADOPTÉE PAR LES COMMISSIONS

Proposition de recommandation relative au droit de suite

Le Conseil,

après avoir entendu des fonctionnaires des trois pays du Benelux, les délégués de la Fédération royale des Beaux-Arts de Belgique, les délégués de la Galeriebond Nederland et de la Stichting Ned-Art ;

se référant aux rapports de ces auditions et aux problèmes d'exécution énumérés en annexe au rapport de la réunion de la commission du 6 octobre 2003;

stelt vast dat

- op 27 september 2001 de Europese Unie een richtlijn heeft uitgevaardigd betreffende het volgrecht van de auteur van een oorspronkelijk kunstwerk (Richtlijn 2001/84/EG, publicatieblad L 272/32 van 13 oktober 2001);
- de lidstaten van de EU de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen dienen in werking te doen treden om vóór 1 januari 2006 aan deze richtlijn te voldoen;
- de doelstelling van deze richtlijn is dat een kunstenaar een vergoeding ontvangt bij de verkoop van werk waarbij actoren uit de professionele kunsthandel zijn betrokken, zodat een gelijke behandeling kan ontstaan tussen beeldende kunstenaars en andere kunstenaars;
- door de richtlijn de bestaande concurrentie tussen de EU-lidstaten die geen volgrecht hebben en dezen die wel volgrecht hebben wordt weggenomen;
- in België en Luxemburg het volgrecht thans reeds in de nationale wetgeving is voorzien, maar in Nederland nog niet;
- er in de bestaande wetgeving van de Beneluxlanden betreffende dit onderwerp nogal wat verschillen zijn en de praktische toepassing vaak achterwege blijft;
- de bestaande verschillen in BTW-tarieven in de EU-lidstaten ook een belangrijk concurrentie-element is tussen de landen bij de verkoop van kunstwerken;
- er duidelijke verschillen zijn in de benadering van dit volgrecht door de verschillende actoren, namelijk de adviesorganen, ambtenaren, kunstenaars en galeriehouders;
- aan het volgrecht aanzienlijke transactiekosten en uitvoeringslasten verbonden zijn;
- er heel wat praktische problemen rijzen bij de uitvoering van de richtlijn en dat uitvoeringsregels derhalve noodzakelijk zijn;
- de richtlijn bepaalde beleidskeuzes toelaat aan de lidstaten, zoals het vaststellen van de minimumdrempel waarboven verkopen onder de werking van het volgrecht vallen, de al dan niet verplichte collectieve inning en verdeling van de volgrechtvergoedingen en de vraag ten laste van wie het volgrecht komt;

constate

- que l'Union européenne a promulgué une directive le 27 septembre 2001 relative au droit de suite de l'auteur d'une œuvre d'art originale (Directive 2001/84/CE, Bulletin des Publications L 272/32 du 13 octobre 2001) ;
- que les Etats membres de l'UE doivent veiller à l'entrée en vigueur des dispositions légales et administratives nécessaires, afin de respecter cette directive avant le 1er janvier 2006 ;
- que l'objectif de cette directive est qu'un artiste touche une indemnité à la vente d'une œuvre impliquant des acteurs du commerce de l'art professionnel, créant ainsi un traitement égal entre les artistes des arts plastiques et les autres artistes ;
- que la directive élimine la concurrence existant entre les Etats membres de l'UE qui n'appliquent pas le droit de suite et ceux qui l'appliquent ;
- que le droit de suite existe déjà dans la législation nationale en Belgique et au Luxembourg, mais pas encore aux Pays-Bas ;
- que la législation en vigueur dans les pays du Benelux présente de nombreuses différences et que l'application pratique fait souvent défaut ;
- que les différences entre les taux de TVA dans les Etats membres de l'UE constitue aussi un important élément de concurrence entre les pays lors de la vente d'œuvres d'art ;
- qu'il existe de grandes différences de conception de ce droit de suite par les différents acteurs, notamment les organes consultatifs, les fonctionnaires, les artistes et les exploitants de galeries ;
- que des frais de transaction et des charges d'exécution considérables sont liés au droit de suite ;
- que l'exécution de la directive pose de nombreux problèmes pratiques et qu'il est donc nécessaire de prévoir des règles d'exécution ;
- que la directive permet certains choix politiques aux Etats membres, tels que la fixation du seuil minimum au-dessus duquel les ventes relèvent de l'application du droit de suite, la perception collective obligatoire ou non et la répartition des indemnités du droit de suite et la question de savoir à qui incombe le droit de suite ;

Overwegende dat:

- afstemming tussen de drie Beneluxlanden aangewezen is;
- het innemen van een gezamenlijk standpunt ten aanzien van de andere EU-lidstaten, betreffende de te maken beleidskeuzes door de richtlijn toegevoegd aan de lidstaten, de harmonisatie kan bevorderen;

Verzoekt de Regeringen van België, Nederland en Luxemburg:

- de bestaande rechtsregels betreffende het volgrecht te actualiseren;
- alvorens de richtlijn te implementeren een evaluatie te maken van de bestaande wetgevingen in de andere EU-lidstaten betreffende de praktijkervaringen;
- een harmonisatie te realiseren op het vlak van de implementatie van de richtlijn en van duidelijke en hanteerbare uitvoeringsregels;
- bij de toepassing van het volgrecht geen onderscheid te maken tussen beginnende en gearriveerde kunstenaars;
- het beheer van het volgrecht op te dragen aan beheersorganisaties waarin kunstenaars participeren;
- de afdwingbaarheid van het volgrecht wettelijk te regelen;
- een harmonisatie van de BTW-tarieven na te streven in de EU-landen betreffende het verhandelen van kunstwerken.

considérant que:

- la concordance entre les trois pays du Benelux est recommandée ;
- l'adoption d'une position commune à l'égard des autres Etats membres de l'UE sur les choix politiques à faire par la directive attribuée aux Etats membres peut promouvoir l'harmonisation ;

invite les gouvernements de Belgique, des Pays-Bas et du Luxembourg à

- actualiser les règles de droit actuelles relatives au droit de suite ;
- faire une évaluation des législations existantes dans les autres Etats membres de l'UE sur les expériences pratiques, avant de transposer la directive ;
- réaliser une harmonisation en matière de transposition de la directive et de règles d'exécution claires et opérationnelles ;
- ne pas faire de distinction entre les artistes débutants et les artistes confirmés lors de l'application du droit de suite ;
- confier la gestion du droit de suite à des organismes de gestion auxquels les artistes participent ;
- régler par loi le caractère contraignant du droit de suite ;
- tendre vers une harmonisation entre les taux de TVA dans les pays de l'UE pour ce qui concerne la vente d'œuvres d'art.

VIII. VRAGEN AAN DE REGERING

Aan de Regeringen van de Benelux-landen worden in het licht van de implementatie van de richtlijn de navolgende vragen ter beantwoording voorgelegd :

1. Na een overlijden wordt een boedel ingekocht voor één prijs. Hoe wordt het volgrecht bepaald indien daaruit een kunstwerk wordt verkocht ?
2. Een kunstwerk maakt deel uit van een onroerend goed (fresco). Is volgrecht verschuldigd bij de verkoop van het onroerend goed ?
3. Is volgrecht verschuldigd indien twijfel bestaat over de auteur ?
4. Is volgrecht verschuldigd indien het kunstwerk van eigenaar verandert zonder sociale transactie ?
5. Is volgrecht verschuldigd bij diefstal, indien er subrogatie is ten opzichte van de verzekeraar (de verzekeraar wordt dan eigenaar) ?
6. Hoe zal worden gehandeld indien de koper niet betaalt, maar het kunstwerk wel krijgt ?
7. Hoe zal worden gehandeld indien kunstenaars niets met het volgrecht te maken willen hebben ?
8. Hoe zal worden gehandeld indien de verkoper anoniem wenst te blijven ?
9. Hoelang wordt de vervaltermijn voor de opeisbaarheid van het volgrecht ?

De voorzitter rapporteur,

Freddy SARENS.

VIII. DEMANDES AU GOUVERNEMENT

Les questions suivantes sont soumises aux gouvernements des pays du Benelux à la lumière de la transposition de la directive, pour qu'ils y répondent :

1. A la suite d'un décès, l'inventaire est acheté pour un prix unique. Comment le droit de suite est-il fixé si une œuvre d'art faisant partie de l'inventaire est vendue ?
2. Une œuvre d'art fait partie d'un bien immobilier (fresque). Le droit de suite est-il dû lors de la vente du bien immobilier ?
3. Le droit de suite est-il dû en cas de doute à propos de l'auteur ?
4. Le droit de suite est-il dû si l'œuvre d'art change de propriétaire sans transaction sociale ?
5. Le droit de suite est-il dû en cas de vol, s'il y a subrogation vis-à-vis de l'assuré (dans ce cas, l'assureur devient le propriétaire) ?
6. Comment faut-il agir si l'acheteur ne paie pas, mais reçoit l'œuvre d'art ?
7. Comment faut-il agir si les artistes ne veulent pas du tout être concernés par le droit de suite ?
8. Comment faut-il agir si le vendeur souhaite garder l'anonymat ?
9. Combien de temps dure l'échéance pour l'exigibilité du droit de suite ?

Le président rapporteur,

Freddy SARENS.